

NEKI PROBLEMI PROTIVTENKOVSKJE ODBRANE

U vezi sa nastalim izmenama u fizionomiji borbenih dejstava protivtenkovska odbrana treba da predstavlja osnovnu kariku u lancu koji čini savremenu odbranu i od njene uspešne organizacije i izvođenja u osnovi zavisi i uspeh odbrane (operacije) u celini.

Već danas je potpuno jasno da će u budućem ratu oklopne jedinice, podržane masovnom vatrom, pre svega raketno-nuklearnog oružja — predstavljati osnovnu snagu napada. Stoga se i prišlo intenzivnom razvoju i uvođenju oklopnih borbenih sredstava u naoružanje taktičkih i operativnih jedinica.

Sve savremene armije naoružane su mnogobrojnim i raznovrsnim pt-sredstvima, koja su integrirana u sve jedinice i rodove, počev od odeljenja pa do armije. U zadnje vreme se pt-sredstvima masovno naoružavaju avioni i helikopteri. Pt-borbena sredstva postala su po masovnosti i značaju osnova savremene odbrane i obebeđuju joj da se uspešno suprotstavi napadaču.

Radi jasnijeg sagledavanja mesta i uloge pt-jedinica nabrojaće se sredstva koja su osposobljena za pt-odbranu. U prvom redu to su: zapaljive flaše, trombloni, pt-ručne bombe (svežnjevi ručnih bombi), ručni bacači, bazuke, pt-mine i druga sredstva. Međutim, zbog malog dometa, efikasnost ovih sredstava ne može uvek doći do punog izražaja. Ova pt-sredstva uglavnom se nalaze u sastavu onih elemenata borbenog poretka (vodova, četa, bataljona) koji posedaju prednji kraj i prvi položaj.

U poslednje vreme već se proizvodi „treća generacija” vođenih pt-raketa koje su po svojoj efikasnosti prevazišla sva dosadašnja pt-sredstva. Postoje i vođene pt-rakete (noseća varijanta) kojima rukuju 2 vojnika. Ova ostvarenja navode na zaključak da se sve više pažnje posvećuje neposrednoj borbi sa tenkovima i osposobljavanju vojnika (pojedince) da se uspešno suprotstave ne samo na malim (bliskim) već i na većim daljinama. Međutim, najisturenije jedinice u borbenom poretku (koje primaju na sebe prve udare napadača) nisu još naoružane sa dovoljnom količinom pt-sredstava koja su efikasna i kojima se može prisiliti napadač na potpuno razvijanje oklopnih snaga ispred prednjeg kraja i izlazak pešadije iz oklopnih transportera.

Odnos pt-sredstava u najisturenijim jedinicama nepovoljan je prema pt-sredstvima koja se raspoređuju po dubini odbrane. On se može ublažiti manevrom pt-jedinica (odreda) iz dubine, ali time se uvek ne rešava problem. Po dubini odbrane raspoređuju se: samohodna oruđa, vođene pt-rakete, oklopne jedinice, artiljeriljerija za podršku i grupe za zaprečavanje. Ove snage i sredstva raspo-

reduju se u određene rejone i njihova upotreba se planira uglavnom od zadnje granice bataljona prve linije pa dalje po dubini odbrambene zone (isključeni su položaji bataljona koji se brane na prednjem kraju). Sve navedene snage izvršavaju zadatke, uglavnom, manevrom iz dubine u određene rejone. Njihov izlazak u predviđene rejone zavisi od aktivnosti napadača, jer se on izvodi u procesu borbe kada je neprijatelj najaktivniji. Ako se ove snage otkriju u pokretu, njihovo dejstvo se može osujetiti ili izlazak u određene rejone odgoditi za izvesno vreme.

Kako postići to da snage iz dubine, u procesu borbe, izvedu blagovremeno pokret i na vreme posednu predviđene položaje za odbijanje napada neprijateljskih oklopnih jedinica?

Neki su mišljenja da pojedine elemente borbenog poretka u odbrani treba ojačati pt-sredstvima i da se pt-odbrana izvodi iz ovih rejona bez velikih manevara iz dubine. Često se sumnja u to da će se pokretom iz dubine moći posesti pt-položaji i na vreme prihvatiti borba sa neprijateljskim oklopnim jedinicama. Sve je više posticala da se taktičke jedinice osamostale i osposobe da u svakoj situaciji mogu uspešno da se suprotstave napadačevim oklopnim jedinicama. Teško je za ovo propisati neki recept. Za različite situacije tražiće se i različita rešenja. O tome će odlučivati nadležne starešine.

Pri izradi oklopnih borbenih sredstava, radi zaštite ljudstva, teži se povećanju oklopa (debljina se postiže povećanjem ugla-nagiba oklopa) i tome da se neprijateljska pt-sredstva gađaju na većim daljinama nego što je njihov brisani prostor. Sem toga razvija se i „trka“ u povećavanju uspešnog dometa pt-oruđa. Za sada u toj „trci“ prednost je na strani pt-sredstava. Ova konstatacija se potvrđuje činjenicom da se uvode u naoružanje jedinica vođene pt-rakete i pt-topovi čiji se brisani domet povećava na 3.000 i više metara. Rakete i pt-topovi sa neizolučenom cevi mogu da gađaju ciljeve na daljinama do 4.000 m, tj. na takvom udaljenju sa koga tenk nije u stanju da precizno gađa pt-sredstva. Dakle, u trci, ko će koga pre, bitku su dobila pt-sredstva. Pri ovakvoj oceni, ne sme se izgubiti iz vida da će oklopne jedinice u napadu biti podržane masovnom vatrom drugih sredstava. Dejstvo ovih sredstava predstavlja osnovnu opasnost za pt-sredstva, jer je zadatak vatrene podrške napada da krči put oklopnim jedinicama.

Napadač će nuklearnu brešu redovno eksploatisati oklopnim jedinicama, jer su one zato najsposobnije. Ako se pođe od ovakve konstatacije postavlja se pitanje kojim će se sredstvima branilac najuspešnije suprotstaviti oklopnim snagama neprijatelja i kojim će jedinicama zatvarati izlaze na stvorenim brešama. Svakako da su pt-jedinice sposobne da taj zadatak izvrše, stignu na vreme u pogodne rejone i uspešno se suprotstave snagama koje izlaze iz stvorenih breša. Pri tome treba voditi računa da pt-jedinice blagovremeno stignu na najpovoljnije položaje da bi uspešno mogle obaviti postavljeni zadatak. Ovde se mora računati i sa izvesnim rizikom, tj. da će jedinice koje izvode manevar radi zatvaranja breše pretrpeti izvesne gubitke. Zbog svega toga, za pt-odbranu su najpogodnije

oklopne jedinice jer su one najsposobnije da se efikasnom vatrom suprotstave snagama napadača koje eksploatišu breše.

S obzirom na strukturu odbrane i snage koje čine njen kostur, postavlja se pitanje da li je uobičajeno određivanje mesta i uloge pt-jedinica (počev od prednjeg kraja pa do zadnje granice) prevaziđeno u uslovima savremenog rata? Najpre je rečeno da su najisturenije jedinice obezbeđene pt-sredstvima za blisku borbu čija je efikasnost slabija od pt-sredstava koja se nalaze u dubini odbrane. Najefikasnije pt-jedinice raspoređene su u dubini odbrane po principu manje efikasne napred, a više efikasne pozadi. Samohodne i raketne baterije se određuju u sastav pt-odreda. Oklopne jedinice se, takođe, raspoređuju u dubinu odbrane i to u svojstvu oklopnih rezervi. Od inženjerskih jedinica formiraju se grupe za zaprečavanje koje, takođe dejstvuju u dubini odbrane. Ovakav raspored ne obezbeđuje uvek težište odbrane, odnosno nisu uvek najefikasnija pt-sredstva raspoređena tamo gde se izvodi odsudna odbrana, bar ne po frontu, jer je njihov manevar predviđen iz dubine do određene linije. Nije mi cilj da postavim neki šablon za raspored pt-jedinica u odbrani. Ali ako se poče od jedne realne pretpostavke (da će napadač u većini slučajeva udarnu snagu ispoljiti po prvim položajima, da će odmah od početka napada uvesti u borbu oklopne jedinice i da će se pod vatrenim udarom naći veći deo žive sile i vatrenih sredstava), opravdano je postaviti pitanje da li najefikasnija pt-sredstva u takvoj situaciji treba postaviti neposredno u rejone najisturenijih jedinica. Smatram da među najisturenije snage treba uklapati pojedine pt-jedinice koje svojim sredstvima mogu napadaču naneti gubitke već od linije razvoja i prisiliti ga da se ispred prednjeg kraja potpuno razvije za borbu, da mu pešadija napusti transportere i da se konačno osujeti njegovo uklinjavanje u odbranu. Ako se malo detaljnije analizira borba na prostoru između linije razvoja i prednjeg kraja odbrane, sagledaju sredstva koja branilac suprotstavlja napadaču i konačno što napadaču stoji na raspolaganju da parira tim braniočevim sredstvima, doći će se do zaključka da je potrebno jedinice na prednjem kraju pojačati pt-sredstvima.

Dobro organizovan vatreni sistem sa osloncem na druga vatre-na sredstva biće sposoban (u praksi je to dokazano) da se uspešno suprotstavi delu napadačevih snaga, ali je za razmišljanje da li je takav sistem može da se odupre svim snagama napadača (pre svega tenkovima). Analiza pokazuje da dosadašnji vatreni sistem ne može uspešno da se suprotstavi oklopnim jedinicama i ne daje braniocu određene garancije da će se napadač prisiliti na razvoj ispred prednjeg kraja i da će pretrpeti gubitke, što bi ga prisililo da zastane ili da bar uspori tempo napada. Takođe, analizirajući ovaj problem ne sme se ispustiti iz vida činjenica da će napadač za vreme pokreta snaga ka prednjem kraju vršiti najjači vatreni pritisak po čitavoj odbrani (a naročito po rejonima vatrenih položaja braniočeve artiljerije). Znači, napadač će moći, uz snažnu vatrenu pripremu i podršku, da savlada, tako reći, bez velikih gubitaka prostor od polazne linije do prednjeg kraja odbrane, jer je zaštićen okloptom od braniočeve vatre.

Dosadašnja vatrena sredstva, koja brane prostor ispred prednjeg kraja, nisu u stanju da savladaju napad oklopnih jedinica i one će brzo savladati navedeni prostor i upasti u prednji kraj odbrane.

Tek kasnije kada napadač savlada položaj bataljona prve linije, dolazi do obračuna sa kvalitetnim pt-sredstvima koje pukovi i veće jedinice drže pod svojom komandom u ulozi pt-odreda. Ovo navodi na pomisao da uobičajeno¹ postrojavanje odbrane pruža mogućnost napadaču da se postepeno obračuna sa braniocem, što je veliki preduslov za uspeh u izvršavanju svog cilja.

Šta treba preduzeti da bi se pojačala pt-odbrana ispred prednjeg kraja? Neke armije su ovo pitanje rešile tako što su u formacijski sastav motostreljačkih i oklopnih bataljona uveli vođene pt-rakete koje imaju doomet do 4.000 m. Sem toga neke armije postavljaju tenkove na prednji kraj i prvi položaj — kao utvrđene vatrene tačke. Isturanjem ovih sredstava na prednji kraj i prvi položaj nije oslabljena pt-odbrana u dubini odbrambene zone. Intenzivno se radi na tome da se postojeća artiljerijska oruđa osposobe za vođenje neposredne borbe sa tenkovima. Znači da je pored postojećih pt-jedinica i ostala artiljerija osposobljena za uspešno vođenje borbe sa tenkovima. Neke tehnički opremljenije armije naoružavaju oklopne transporterne topovima 20 mm „HISPANO SUIZA“ umesto dosadašnjih protivavionskih mitraljeza 12,7 mm. Ova oruđa su namenjena za borbu sa oklopnim transporterima. Pojedine armije su uvele u naoružanje bataljona vođene pt-rakete i samohodne topove 90 mm. Za podršku ovih jedinica sve se više pominju helikopteri i laki avioni koji se naoružavaju vođenim pt-raketama AS-12 koje mogu uspešno dejstvovati na daljinama i do 10 km.

Međutim, tehnički slabije opremljene armije rešavanju ovog pitanja moraju prići drugačije, odnosno rešenje problema moraju tražiti u postojećim snagama i sredstvima, koja su često skromnija i koja ne mogu obezbediti u svakoj situaciji potrebnu gustinu vatre, a naročito ne mogu obezbediti najisturenije jedinice kvalitetnim pt-sredstvima za uspešno vođenje borbe ispred prednjeg kraja.

Detaljnijim sagledavanjem snaga i sredstava kojima raspolažu jedinice u ovim armijama, jasno se vidi da (iako „jača“ pt-sredstva nisu masovna i nisu uvek najsavremenija) pravilnom raspodelom, pridavanjem pt-sredstava jedinicama koje organizuju odbranu u isturenim odbrambenim rejonima može se vrlo uspešno obezbediti povezana i neprekidna pt-odbrana, počev od prednjeg kraja pa kroz čitavu dubinu odbrambene zone.

Dakle, postavlja se pitanje kako raspoloživa pt-sredstva rasporediti, kakve im zadatke postaviti i da li je moguće pomoću njih obezbediti uspešno vođenje borbe po čitavoj odbrambenoj zoni.

Da počemo prvo od zadatka oklopnih jedinica i mogućnosti da se one uklope u borbeni raspored jedinica koje poseduju najisturenije odbrambene rejone. Oklopne jedinice se skoro redovno raspoređuju u dubinu odbrambenih rejonu ili zona sa zadatkom da iz

¹ Ovde se misli na onakav raspored pt-sredstava u odbrani kakav je bio u II svetskom ratu i kakav je kod nekih armija danas.

dubine izvode protivnapade ili protivudare, a retko se pridaju manjim jedinicama koje bi ih mogle koristiti kao nepokretne vatrene tačke. Često će zemljište i drugi uslovi ograničavati manevar oklopnih jedinica iz dubine. Usled dejstva napadačevih nuklearnih projektila, oklopne jedinice najčešće neće biti u mogućnosti da blagovremeno izađu u planirane rejone, odnosno da izvrše postavljeni zadatak. Pored ovoga postoje i drugi činioci koji mogu izazvati razne smetnje, što bi sprečilo oklopnim jedinicama da na vreme izvrše planiranje zadataka. Znači, postoji opravdana sumnja da oklopne jedinice, čije je dejstvo planirano iz dubine, neće moći biti blagovremeno upotrebljene.

Sagledavajući teškoće oko pravilne i blagovremene upotrebe oklopnih jedinica u pt-odbrani i potreba koje nas prisiljavaju na smelija rešenja ovog pitanja jasno se nameće zaključak da oklopne jedinice treba pridavati onim jedinicama koje organizuju odbranu u najisturenijim odbrambenim rejonima. Ovim bi se postiglo to da bi deo (pridatih) tenkova bio uključen u vatreni sistem ispred prednjeg kraja. Sem toga obezbedila bi se uspešna odbrana od napadačevih oklopnih sredstava. Ovo pridavanje ne bi bilo masovno. Da li u svakoj situaciji jedinice u najisturenijim rejonima treba ojačavati oklopnim jedinicama?

Ponekad će biti korisnije (na naročito važnom pravcu) da se jedna oklopna jedinica ojača i da ona samostalno organizuje odbranu (u najisturenijim rejonima). Ovo se praktikovalo i do sada, ali više u dubini odbrambene zone a manje na prednjem kraju. Međutim, u današnjim uslovima ovo će se sve češće primenjivati bez obzira na broj oklopnih jedinica. Znači, na izuzetno važnim pravcima (gde je mogućna masovna upotreba oklopnih jedinica) branilac će napadaču suprotstaviti svoje oklopne jedinice i to ojačane potrebnim snagama i sredstvima, sposobnim za borbu sa tenkovima.

Sadejstvo oklopnih jedinica pt-odredima treba uskladiti do detalja, pa ako vreme dozvoljava treba ga i uvežbati. Zajedničko dejstvo ovih elemenata odbrane treba da predstavlja jednu uigranu celinu. Ta celina ima u borbi sa napadačevim tenkovima u dubini odbrane presudnu ulogu. Naročito je važno uskladiti dejstvo kada neprijatelj izbije pred pt-položaje i kad treba iskoristiti postignuti uspeh i preći u protivnapad. Sadejstvo oklopne rezerve i pt-odreda, u planu pt-odbrane treba uskladiti po mestu i vremenu. Znači, kad je reč o zadatku oklopnih jedinica u odbrani treba imati u vidu da su one vrlo pogodne za borbu protiv napadačevih tenkova i da im treba postavljati i takve zadatke, bez obzira da li će zadatke izvršavati kao ukopane vatrene tačke ili zajedno sa pt-odredima (ili čak samostalno).

Kad je reč o vođenim pt-raketama posebno treba istaći da su one pogodne (naročito one koje mogu da nose vojnici) za pridavanje bataljonima koji poseduju najisturenije rejone za odbranu. Pt-vođene rakete su vrlo podesne i za manevar, lako ih je utvrditi i efikasnije su od drugih pt-sredstava.

Znači, radi ojačanja pt-odbrane na prednjem kraju i prvom položaju, treba smelije pridavati pt-sredstva jedinicama koje orga-

nizuju odbranu na prednjem kraju. Praktično, u rejonu odbrane bataljona, pored formacijskih pt-sredstava, našli bi se i tenkovi, rakete, samohodna artiljerija i druga pt-oruđa. Ovakvim raznovrsnim i kvalitetnim pt-sredstvima, pt-odbrana bi se mogla uspešno organizovati i postojala bi određena sigurnost da će se napadaču naneti osetni gubici, prisiliti ga da se potpuno razvije za borbu i zaustavi u zoni najjače vatre (ispred prednjeg kraja). U rejonima odbrane bataljona, bez obzira kakvim su pt-sredstvima bataljoni ojačani, može biti samo jedan jedinstveni vatreni sistem u sklopu kojeg je vatra podeljena po ciljevima i zadacima.

Ovakvo pridavanje pt-sredstava ima i slabosti: znatan deo pt-sredstava potura se pod najjači udar napadača u rejonu prednjeg kraja, slabi se pt-odbrana u dubini, kod nekih pt-sredstava nije iskorišten manevar i posle proboja prednjih položaja neće biti dovoljno snaga i sredstava da se uspešno suprotstave napadaču u dubini odbrane. Sve je to donekle tačno, ali se postavlja pitanje da li je rentabilnije braniti jačim pt-sredstvima dubinu odbrambene zone ili prednji kraj i prve položaje? Mišljenja sam da na raspoređivanje pt-sredstava, od prednjeg kraja pa do zadnje granice odbrambene zone, bitno utiče činjenica da će napadač (najčešće) od početka napada masovno upotrebljavati oklopne jedinice a njima se može jedino uspešno suprotstaviti masovna i kvalitetna protiv-oklopna sredstva.

Ako deo pt-sredstava pridajemo jedinicama, pri čemu u isto vreme slabimo pt-odbranu u dubini, onda se mora u dubini izvesti masovno zaprečavanje; zatim planirati da artiljerija za podršku vodi neposrednu borbu sa napadačevim tenkovima; uskladiti dejstva pt-odreda i oklopnih rezervi; blagovremeno i planski koristiti grupe za zaprečavanje, itd. Dakle, uz smišljeno i plansko korišćenje svih raspoloživih sredstava stvara se mogućnost da se uspešno raspoloživim jedinicama i sredstvima organizuje neprekidna pt-odbrana od najisturenijih odbrambenih rejona pa do zadnje granice odbrambene zone.

Iz svega iznetog se vidi da je pt-odbrana vrlo značajna, komplikovana, i da traži maksimalno angažovanje svih borbenih elemenata. Ona, posebno, zahteva da se raspoloživa sredstva raspoređuju po čitavoj dubini odbrambene zone. Takođe se može zaključiti da borba sa oklopnim jedinicama čini osnov odbrambenih dejstava i da se nijedna savremena organizovana odbrana ne može zamisliti bez masovnog učešća pt-jedinica i drugih pt-sredstava.

Pukovnik
Čedo RADOVIC